

I. ÚS 156/99

Otázkou svobody projevu a právem vyjadřovat své názory se Ústavní soud ve svých rozhodnutích již několikrát zabýval. Ústavní soud především vychází z toho, že toto právo a svoboda je obsahově omezeno právy jiných, "ať již tato práva plynou jako ústavně zaručená z ústavního pořádku republiky či z jiných zábran daných zákonem chránících celospolečenské zájmy či hodnoty". Přitom právo vyjadřovat názory mohou zbavit ústavní ochrany nejen obsahová omezení, "neboť i forma, již se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná. Vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany" (nález sp. zn. III. ÚS 359/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 8, C.H. Beck, 1998, str. 367). Ústavní soud dále výslovně judikoval, že "základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny" (nález sp. zn. II. ÚS 357/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 9, C.H. Beck, 1998, str. 355), přičemž "je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým" (nález sp. zn. IV. ÚS 154/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 10, C.H. Beck, 1998, str. 113).

V konkrétním případě je proto vždy nezbytné zkoumat míru (intenzitu) tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti (osobní cti a dobré pověsti), a to právě v kontextu se svobodou projevu a s právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv (a jejich ochrany). Zároveň je nutné, aby příslušný zásah bezprostředně souvisel s porušením chráněného základního práva, tj. aby zde existovala příčinná souvislost mezi nimi. Takto je podle mínění Ústavního soudu nutno interpretovat i právní názor Nejvyššího soudu ČR (srov. citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 1995, Cdon 24/95), podle něhož "samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti." To - v kontextu výše uvedených úvah - znamená, že k zásahu do práva na ochranu osobnosti sice zásadně může dojít i objektivně, tedy s vyloučením zavinění narušitele práva, nicméně každé zveřejnění nepravdivého údaje nemusí automaticky znamenat neoprávněný zásah do osobnostních práv; takový zásah je dán pouze tehdy, (1.) jestliže existuje mezi zásahem a porušením osobnostní sféry příčinná souvislost a (2.) jestliže tento zásah v konkrétním případě přesáhl určitou přípustnou intenzitu takovou mírou, kterou již v demokratické společnosti tolerovat nelze.

Podle názoru Ústavního soudu je nutno respektovat určitá specifika běžného periodického tisku, určeného pro informování nejširší veřejnosti (na rozdíl např. od publikací odborných), který v určitých případech musí - především s ohledem na rozsah jednotlivých příspěvků a čtenářský zájem - přistupovat k určitým zjednodušením, a nelze bez dalšího tvrdit, že každé zjednodušení (či zkreslení) musí nutně vést k zásahu do osobnostních práv dotčených osob. Lze tedy stěží trvat na naprosté přesnosti skutkových tvrzení a klást tak na novináře - ve svých důsledcích - nesplnitelné nároky. Významné proto musí vždy být to, aby celkové vyznění určité informace odpovídalo pravdě.

Ústavní soud poukazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle níž v případě politika jsou z důvodu jeho postavení veřejné osobnosti dány širší limity přípustné kritiky než v případě soukromé osoby, přičemž je třeba velmi pečlivě rozlišovat mezi fakty a vlastním hodnocením. Existenci faktů lze prokázat, leč pravdivost jejich hodnocení podrobit důkazům nelze. Ve vztahu k hodnotícím soudům nelze tedy požadavek, dokázat jejich pravdivost, naplnit a takový požadavek samotnou svobodu názoru porušuje (Lingens, 8. 7. 1986, A-103, obdobně Oberschlick, 26. 4. 1995, A-13).

Ústavní soud dovozuje, že podmínky omezení svobody projevu stěžovatelů zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny (a v čl. 10 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) v souzené věci nebyly splněny. Uvedená ustanovení předpokládají, že svoboda projevu je omezena zákonem, že omezení svobody projevu sleduje legitimní cíl (např. ochranu práv a svobod druhých) a že použité omezující opatření je k dosažení tohoto cíle v demokratické společnosti nezbytné.

Ústavní soud

rozhodl dnešního dne v senátě o ústavní stížnosti stěžovatelů J. K. a M. S., zastoupených advokátem JUDr. V. J., proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 1 Co 73/98, takto:

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 1 Co 73/98, se zrušuje.

Odůvodnění

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 23 C 87/96, rozhodl, že stěžovatelé jsou povinni nechat zveřejnit omluvu v deníku Moravskoslezský den a MF Dnes do 3 dnů od právní moci rozsudku tohoto znění: "Omlouváme se panu P. D., že jsme v článku "Existuje moravská otázka" zveřejněném dne 27. 3. 1991 v týdeníku Fórum nepravdivě hodnotili postup Městské prokuratury v Ostravě vyjádřený v usnesení ze dne 30. 6. 1977, č.j. 3 Pv 301/76-113, o zastavení trestního stíhání P. D., jako krajně nezvyklý s odůvodněním, že k zastavení trestního stíhání došlo zřejmě pro "úzké styky" P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV. Správnost uvedeného rozhodnutí a absenci jakéhokoliv ovlivňování potvrdil Generální prokurátor ČR dopisem z 29. 1. 1992. Dále se omlouváme, že jsme nepravdivě uvedli, že jsme členy komise, které bylo toto usnesení doručeno. J. K., M. S."

Krajský soud stěžovatele zároveň shledal povinnými zaplatit navrhovateli (P. D.) každý částku 25.000 Kč. Návrh, aby stěžovatelé byli povinni navrhovateli zaplatit každý další částku 25.000 Kč a dále aby byli povinni nechat zveřejnit uvedenou omluvu v deníku Svoboda, Právo a v regionálním vysílání České televize Ostrava - Report, krajský soud zamítl.

Krajský soud v Ostravě v odůvodnění rozsudku zejména uvedl, že v souzené věci se navrhovatel domáhal proti stěžovatelům ochrany osobnosti, neboť tíž byli autory článku uveřejněného v týdeníku Fórum ze dne 27. 3. - 2. 4. 1991 pod názvem "Existuje moravská otázka?" V tomto článku jsou prý obsaženy nepravdivé informace, týkající se osoby navrhovatele. Stěžovatelé údajně napsali, že čerpali z údajů, které se "nám dostaly do komise", přestože bylo zjištěno, že členy žádné komise - která měla k dispozici usnesení Městské prokuratury v Ostravě ze dne 30. 6. 1977, č.j. 3 Pv 301/76-113, - nebyli a že toto usnesení měla k dispozici občanská komise při KS SNB, která je teprve poskytla novinářům. Stěžovatelé se prý proto tvrzením o svém členství v komisi snažili navodit "zdání důvěryhodnosti" své i skutečností v článku prezentovaných. Dále v rozporu s citovaným usnesením prokuratury zveřejnili informaci, že navrhovatel neoprávněně získal amortizační poplatky za aparaturu v částce kolem 140.000 Kč. Z předmětného usnesení totiž pouze vyplývá, že navrhovatel byl stíhán, neboť měl v úmyslu neoprávněně získat amortizační poplatky ve prospěch souboru "Muzika bez kapelníka", a to v částce 96.673 Kč. Stěžovatelé prý tedy zkreslili obsah uvedeného usnesení, protože v článku zveřejnili nepravdivé tvrzení o trestním stíhání navrhovatele pro neoprávněné získání amortizačních poplatků výlučně v jeho prospěch.

Podle odůvodnění citovaného rozsudku Krajského soudu v Ostravě stěžovatelé dále nijak nedoložili, že navrhovatel měl úzké vztahy s bývalým vedením KV KSČ a KNV a že zastavení trestního stíhání Městským prokurátorem v Ostravě bylo "krajně nezvyklým", neboť z dopisu

Generálního prokurátora ČR ze dne 29. 1. 1992 vyplývá, že "nic nenasvědčuje tomu, že by vyšetřovatel VB nebo orgány prokuratury byli při právním hodnocení a závěrech kýmkoliv ovlivňováni, zejména orgány KSČ v Ostravě". Odpovědnosti stěžovatelů za "neoprávněný zásah" údajně nebrání ani skutečnost, že nebyli autory pasáže, jež se týkala navrhovatele, neboť tyto údaje převzali z jiných zdrojů a že v podstatě stejný text byl otištěn v Nové svobodě a v Zemědělských novinách dne 27. 6. 1990 pod názvy článků "Otazníky kolem p. D." a "Statistice do buřinky?"

Krajský soud v Ostravě dospěl k závěru, že byly-li v tomto článku uvedeny nepravdivé údaje, na nichž byla založena kritika a odsuzování navrhovatele, došlo tím k neoprávněnému zásahu do práva na ochranu jeho osobnosti a proto mu podle ustanovení § 13 odst. 1 občanského zákoníku náleží přiměřené zadostiučinění. Navrhovatel byl veřejnosti znám jako vedoucí zábavního souboru a v téže době vykonával funkci poslance ČNR, přičemž "článek obsahoval beze sporu údaje, které byly zjevně způsobilé ho difamovat a negativně ovlivnit společenské hodnocení jeho osoby". Protože periodikum, v němž předmětný článek vyšel, již neexistovalo, považoval krajský soud za vhodné, aby omluva vyšla v periodiku s širší než jen regionální působností. (MF Dnes) a také v deníku s působností na Severní Moravě (Moravskoslezský den). Toto zveřejnění soud považoval za přiměřené a dostatečné a návrh na další publikaci omluvy proto zamítl. Při hodnocení otázky materiální satisfakce vycházel Krajský soud v Ostravě z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR (č. 15/1996), podle něhož použití kritiky, ironizování, odsuzování a zavrhování jednání nebo činnosti fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován nepravdivý údaj, představuje zpravidla citelný neoprávněný zásah do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti. V souzené věci prý šlo o značnou intenzitu neoprávněného zásahu s nepříznivými důsledky pro postiženou osobu co do jejího postavení v rodině a ve společnosti. "Za situace, kdy pouhá omluva nemůže odčinit následky zásahu, byla volnou úvahou stanovena jako přiměřená částka finanční satisfakce částka 25.000 Kč" pro každého ze stěžovatelů.

Vrchní soud v Olomouci napadeným rozsudkem citovaný rozsudek Krajského soudu v Ostravě potvrdil.

V odůvodnění rozsudku především uvedl, že krajský soud dospěl ke správným a úplným skutkovým zjištěním a vyvodil z nich i správné právní závěry. Vrchní soud dále zjistil z výpovědi svědka Z. K., který byl 8 let členem souboru spolu s navrhovatelem, že navrhovatel zastával protirežimní názory a bližší styky s členy KNV a KSČ neměl. Ke článkům, jež byly publikovány asi 3/4 roku před článkem stěžovatelů, se prý navrhovatel měl možnost vyjádřit a noviny jeho stanovisko otiskly. U předmětného článku však tuto možnost neměl.

Podle názoru Vrchního soudu v Olomouci mají stěžovatelé objektivní odpovědnost za neoprávněný zásah do osobnostních práv navrhovatele. Skutečnost, že převzali - již dříve zveřejněnou - zprávu ČTK, je proto právně bezvýznamná. Neobstojí prý ani tvrzení, že šlo o právo na kritiku (hodnotící soud), neboť kritika musí být dovolená a přiměřená. Takovou však není kritika opírající se o ničím nedoložený, nepravdivý údaj, který byl v daném případě objektivně způsobilý zasáhnout do osobnostních práv navrhovatele, a to zejména s ohledem na jeho tehdejší politickou angažovanost. Protože uvedený údaj byl nepravdivý, šlo o zásah neoprávněný, za jehož zveřejnění stěžovatelé nesou odpovědnost. Navíc tím, že se vydávali za členy občanské komise, klamavě dodali svému článku vyšší věrohodnost, než kdyby tento nepravdivý údaj neuvedli. "Není možné neprofesionální a neetický přístup autorů článku omlouvat svobodou tisku a slova, která není bezbřehá."

Vzhledem k tomu, že navrhovatel byl v době zveřejnění článku osobou veřejně známou jako umělec i politik (poslanec), dospěl rovněž Vrchní soud v Olomouci k závěru, že pouhá omluva jako zadostiučinění není dostačující a že přiznaná výše peněžité částky byla v souzené věci přiměřená.

Ve včas podané ústavní stížnosti stěžovatelé zejména uvedli, že napadeným rozsudkem Vrchní soud v Olomouci porušil čl. 17 odst. 1 a odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Stěžovatelé upozornili na to, že žaloba navrhovatele byla nejprve rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 12. 1995, sp. zn. 1 Co 377/95, zamítnuta a tento rozsudek byl - na základě podaného dovolání - zrušen rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 1996, sp. zn. 1 Cdon 17/96, jehož právním názorem byly posléze v této věci vázány obecné soudy nižší instance. Proto se stěžovatelé domnívají, že právě Nejvyšší soud ČR "zcela opomenul rozsah a význam politických práv zajištěných v čl. 17 Listiny", "a to zejména ve vztahu k posláním novináře veřejně informovat o osobách veřejně činných při nezadatelném právu hodnotit určitý stav v rámci určité např. politické situace". Nejvyšší soud prý neúměrně a chybně preferoval osobnostní práva navrhovatele a nepřiměřeně rovněž zveličil "zcela bezvýznamnou textovou chybu" (tj. účast určitých lidí v komisi).

Úvaha Vrchního soudu v Olomouci, že finanční zadostiučinění bylo nutno přiznat, protože navrhovatel je osobou veřejně známou, je prý "v příkrém rozporu s praxí při řešení obdobných případů ve vyspělých civilizovaných zemích, kdy se vychází z filosofie přesně opačné, tj. že oč vyšší je společenské postavení údajně dotčené osoby, o to vyšší je jeho schopnost účinně zajistit ochranu svých práv mimo soudní intervenci". To znamená, že "vyšší soudní ochrany požívá občan, který např. nemá možnosti, jež se běžně dostávají politikovi - poslanci." Svoboda projevu údajně musí zahrnovat nejen právo na úplné informace, nýbrž i právo na kritiku, na hodnotící soudy, názory atd., "a to vše v nepoměrně širší podobě než u řadových občanů". V jiných demokratických zemích (jak je zřejmé i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva) je v podobných kauzách údajně zásadně upřednostňován princip ochrany svobody projevu před ochranou osobnosti.

V souzené věci je prý - pokud jde o politika - významná informace, která se týká jeho trestního stíhání, jež mělo určitý průběh, probíhalo v kontextu určitého času apod., "přitom v obecném smyslu je zcela bezvýznamné, jak trestní řízení skončilo." Úplné informace o osobě reprezentanta oficiálního politického hnutí jsou informacemi zásadně podmiňujícími formování názorů občanů a není přitom podstatné, že se jednalo o informace o skutečnostech starých 15 let. V inkriminované době byla tzv. moravská otázka významně aktuálním politikem, a to i s ohledem na vývoj na Slovensku. Veřejný zájem na tom, kdo je nositelem určitých politických programů a co hlásá, proto byl velmi významný.

Tvrzení stěžovatelů v předmětném článku, že postup Městské prokuratury v Ostravě byl "krajně nezvyklý", prý bylo pravdivé (tehdejší praxe po vznesení obvinění byla jiná) a navíc - z obecného hlediska - každý novinář musí mít právo na "hodnotící soud". Stěžovatelé se domnívají, že pokud by každé podobné hodnocení postupu státního úředníka (tj. zda byl či nebyl "obvyklý") mělo podmiňovat úvahy o způsobilosti narušení osobnostních práv, pak by zásadně platilo, že "vyjma agenturních zpráv se vždy zhruba polovina novinářů každodenně v periodickém tisku při rozdílném hodnocení té které státněprávní události dopouští v té či oné míře deliktního postupu." Podle ústavní stížnosti dikce omluvy ("s odůvodněním, že k zastavení trestního stíhání došlo zřejmě pro úzké styky P. D. s bývalým KV KSC a KNV") nekoresponduje se zněním předmětného článku, neboť v něm stěžovatelé pouze uvedli "Nemůžeme se tedy při konstatování výše uvedeného zbavit pocitu, že tvrzení bývalých členů B. o úzkých stycích P. D. s bývalým vedením KV KSC a KNV má své opodstatnění."

Stěžovatelé tedy toliko prezentovali veřejně publikovaný názor třetích osob s tím, "že má své opodstatnění", a sami netvrdili, že trestní stíhání bylo zastaveno z uvedených důvodů. Stěžovatelé se proto domnívají, že se mají omlouvat za hodnotící názor a také za sdělení, které neučinili.

Nepravdivá informace, že stěžovatelé byli členy komise, je "v kontextu článku" zcela nepodstatná a jedná se o údaj nikoliv vědomě nepravdivý, nýbrž pouze o vadnou formulaci a

technickou chybu způsobenou faxovým přenosem. Toto tvrzení však bylo absolutně nezpůsobitelné způsobit navrhovateli újmu na jeho osobnostních právech, a to i v celkovém kontextu článku. Předmětné materiály totiž občanské komisi při KS SNB Ostrava předloženy byly a uváděné údaje navíc byly již v roce 1990 publikovány v periodickém tisku právě s údajem, že tato komise předmětné materiály převzala.

Informace v článku o tom, že finanční prostředky měl neoprávněně získat navrhovatel - přičemž ve skutečnosti mělo jít o obvinění získat prostředky ve prospěch hudebního souboru - prý rovněž nemohla zasáhnout do jeho osobnostních práv, neboť byla doslovně převzata ze zprávy ČTK, koncipované podle zprávy jmenované komise a uveřejněné již dne 27. 6. 1990 v Nové Svobodě a 27. 6. 1990 v Zemědělských novinách. Ani v jednom případě se prý navrhovatel proti těmto článkům neohradil. Navíc předmětem sporu nebylo označení trestněprávní kvalifikace (§ 132/1c , 2b, c , tehdy platného trestního zákona), neboť kvalifikační znak majetkového deliktu "výdělečně" se vždy vztahoval k osobě obviněného.

K tvrzení o úzkých stycích navrhovatele s bývalým vedením KV KSČ a KNV stěžovatelé uvádějí, že v tomto směru není podstatné sdělení generálního prokurátora ani výpověď K. K., nýbrž článek "Protestujeme" (Ostravský večerník, 21. 5. 1990), jehož autory byli členové souboru (proti němuž se navrhovatel neohradil) a že stěžovatelé v předmětném článku pouze uvedli "tvrzení bývalých členů Buřinek o úzkých stycích s bývalým vedením KV KSČ a KNV má své opodstatnění". To znamená, že stěžovatelé konkrétně označili autora tohoto sdělení.

Stěžovatelé závěrem zdůrazňují, že jimi uváděné informace nebyly nové, nýbrž pouze připomínaly informace a názory, publikované již dříve. Ze všech uvedených důvodů proto navrhuji, aby byl napadený rozsudek Vrchního soudu v Olomouci zrušen.

Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížnost splňuje všechny zákonné formální náležitosti a že proto nic nebrání projednání a rozhodnutí věci samé.

K ústavní stížnosti se vyjádřili účastník řízení Vrchní soud v Olomouci, dále Krajský soud v Ostravě a vedlejší účastník P. D.

Vrchní soud v Olomouci pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku. Krajský soud v Ostravě zastává názor, že právo stěžovatelů, zakotvené v čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny , porušeno nebylo, neboť předmětem sporu byl pouze článek, jímž stěžovatelé neoprávněně zasáhli do osobnostních práv P. D. Tzn. v souzené věci se prý jednalo pouze o střet mezi zájmem společnosti na informování a kritiku ve věcech veřejného zájmu a mezi zájmem na ochranu osobnosti a nikoliv o svobodu projevu. Proto Krajský soud v Ostravě navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

Vedlejší účastník P. D. ve svém vyjádření nesouhlasí s názorem stěžovatelů na právo novinářů hodnotit jistý stav v rámci "určité politické situace", neboť prý toto právo nelze interpretovat jako právo falešně tuto politickou situaci vytvářet. Mezi ústavní svobody nepatří "svoboda lhát" a stěžovatelé údajně lžou, když tvrdí, že zprávy převzali z ČTK. Převzali je pouze ze služby VIS (Veřejná informační služba), což je v podstatě zpravodajský inzerát, který mohl kdokoliv za peníze zadat k publikaci a s oficiální zpravodajskou činností ČTK nemá nic společného.

P. D. stěžovatele považuje za "škůdce demokracie", neboť jejich informace byly vadné a zkreslené a uchýlili se k pomlouvání a lžím. Rovněž lhali, když tvrdili, že se vše dozvěděli jako členové občanské komise, snažili se tak nabýt zdání důvěryhodnosti a toto tvrzení proto není nepodstatné. Není prý též bezvýznamné, jak skončilo trestní stíhání P. D., který byl ve vazbě, poté byl propuštěn a trestní stíhání bylo zastaveno proto, že se žádného trestného činu nedopustil. Kdyby

měl skutečně úzké styky s KSČ, zřejmě by prý nebyl ani obviněn, ani by nebyl vzat do vazby. Proto P. Dudaš navrhoval, aby byla ústavní stížnost zamítnuta. P. Dudaš své vyjádření k ústavní stížnosti doplnil přípisem, doručeným Ústavnímu soudu dne 1. 12. 1999. V něm zejména uvádí, že předmětný článek měl velmi silný dopad na celý jeho život a na život jeho rodiny, neboť prý po ukončení výkonu poslaneckého mandátu dostával řadu urážlivých dopisů a anonymů a v Českém rozhlase a v České televizi od té doby již "není vysílán". Proto nemohl dále svobodně umělecky pokračovat, musel změnit odbornost, v současnosti již nemá pracovní místo a vzhledem ke svému věku nemůže opět znovu začínat. Vedlejší účastník na konkrétních příkladech dokládá svůj nesouhlas s komunistickým režimem, dále tvrdí, že na něj byla "bezduvodně" uvalena vazba a že trestní stíhání proti němu bylo nakonec zastaveno.

P. D. popírá úzké styky s KNV nebo s KSČ (tzn. s "mocí"), o čemž svědčí i stanovisko bývalých členek souboru, jímž se veřejně ohradily proti anonymnímu článku "Protestujeme", napadajícímu kandidaturu P. D. do ČNR v roce 1990. P. D. konečně navrhuje - "uzná-li to Ústavní soud za nutné i vhodné" - vyslechnout jako svědka JUDr. J. B., dřívějšího dozorového prokurátora v jeho trestní věci.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud konstatuje, že podstatou ústavní stížnosti je tvrzení stěžovatelů, že napadeným rozsudkem byla porušena jejich základní práva a svobody, zakotvená v čl. 17 odst. 1 a odst. 2 Listiny. Podle odst. 1 citovaného ustanovení "svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny." Podle odst. 2 stejného článku "každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu." Otázkou svobody projevu a právem vyjadřovat své názory se Ústavní soud ve svých rozhodnutích již několikrát zabýval.

Ústavní soud především vychází z toho, že toto právo a svoboda je obsahově omezeno právy jiných, "ať již tato práva plynou jako ústavně zaručená z ústavního pořádku republiky či z jiných zábran daných zákonem chránících celospolečenské zájmy či hodnoty". Přitom právo vyjadřovat názory mohou zbavit ústavní ochrany nejen obsahová omezení, "neboť i forma, jíž se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná. Vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany" (nález sp. zn. III. ÚS 359/96, Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. 8, C.H. Beck, 1998, str. 367). Ústavní soud dále výslovně judikoval, že "základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny" (nález sp. zn. II. ÚS 357/96, Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. 9, C.H. Beck, 1998, str. 355), přičemž "je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezduvodně dána přednost před právem druhým" (nález sp. zn. IV. ÚS 154/96, Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. 10, C.H. Beck, 1998, str. 113).

V souzené věci se tedy - v souladu s citovanými judikáty - Ústavní soud zaměřil zejména na otázku, zda Vrchní soud v Olomouci napadeným rozsudkem neporušil z judikatury plynoucí princip vyváženosti (proporcionality) obou citovaných základních práv (tj. práva na ochranu osobnosti a svobodu projevu), tzn. "zda jednomu právu nebyla bezduvodně dána přednost před právem druhým", a dále na otázku, zda publikovaný článek stěžovatelů překročil "obecně uznávaná pravidla slušnosti", tj. zda se co do své formy (způsob vyjádření názoru) i obsahu (skutková tvrzení, hodnotící soudy) neocitl "mimo meze ústavní ochrany". V daném případě byl předmětem sporu článek stěžovatelů "Existuje moravská otázka?", publikovaný v týdeníku Fórum ze dne 27. 3. - 2. 4. 1991. Krajský soud v Ostravě (neboť Vrchní soud v Olomouci jeho skutkové a právní závěry v zásadě převzal) dospěl k závěru, že stěžovatelé tímto článkem neoprávněně zasáhli do osobnostních

práv P. D., a to tím, že (1.) tvrzením o svém členství v komisi (poznámka: myšlena Občanská komise při KS SNB Ostrava) se snažili navodit "zdání důvěryhodnosti" dalších informací, (2.) v rozporu se skutečností zveřejnili informaci, že P. D. neoprávněně získal amortizační poplatky za aparaturu v částce 140.000 Kč, přestože podle předmětného usnesení prokuratury byl trestně stíhán, protože měl v úmyslu neoprávněně získat amortizační poplatky ve prospěch souboru, a to v částce 96.673 Kč a konečně (3.) stěžovatelé nedoložili, že P. D. měl úzké vztahy s bývalým vedením KV KSČ a KNV a že zastavení trestního stíhání bylo úkonem "krajně nezvyklým".

Krajský soud v Ostravě (jehož rozsudek Vrchní soud v Olomouci potvrdil) ve svém rozhodování vycházel z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 1995, sp. zn. Cdon 24/95 (publikovaného ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod č. 15/1996), v němž Nejvyšší soud zejména rozlišil mezi tím, kdy uveřejňovaná informace obsahuje pravdivý nebo nepravdivý údaj, neboť "samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti, odůvodňující požadavek na poskytnutí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 o.z. "

Oproti tomu - podle citovaného rozsudku Nejvyššího soudu ČR - "kritiku počínání fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován pravdivý údaj, nelze zpravidla pokládat za odporující ustanovení § 11o.z. , a to i když v kritice bylo použito v odpovídající míře ironizování, odsuzování a zavrhování kritizovaného počínání fyzické osoby." Ústavní soud se tedy zabýval i otázkou, zda informace publikované v předmětném článku bylo zásadně možné považovat za pravdivé či nikoliv. Ústavní soud přitom vycházel z toho, že každý případ tvrzeného porušení práva na svobodu projevu je nutno hodnotit individuálně, s přihlédnutím ke všem konkrétním okolnostem. Zejména nelze přehlížet celkový kontext sdělovaných informací. (Pro úplnost Ústavní soud konstatuje, že v daném případě není podstatné, že Krajský soud v Ostravě a Vrchní soud v Olomouci byly při svém rozhodování vázány právním názorem Nejvyššího soudu ČR, obsaženém v rozsudku ze dne 28. 5. 1996, sp. zn. 1 Cdon 17/96. Ústavní stížností byl totiž napaden citovaný rozsudek Vrchního soudu v Olomouci a úkolem Ústavního soudu není zkoumat to, z jakého právního názoru vycházel a kdo byl jeho autorem, nýbrž toliko to, zda napadeným rozsudkem byla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatelů či nikoliv.)

Obecné soudy předmětnému článku v první řadě vytkly, že stěžovatelé v rozporu se skutečností navodili dojem, že byli členy komise, neboť použili text "jeden z materiálů, které se nám do komise dostaly". Stěžovatelé tento výraz vysvětlují tím, že se jedná pouze o vadnou informaci a technickou chybu způsobenou faxovým přenosem. Stěžovatelé tedy nepopírají, že tento údaj je nepravdivý, pouze jej považují za nepodstatný. Ústavní soud v této otázce shledal, že část textu předmětného článku, začínající zmíněnou nepravdivou informací, se doslovně překrývá s vyjádřením občanské komise při KS SNB, publikovaném v deníku Nová Svoboda ze dne 27. 6. 1990, a stěžovatelé s částí tohoto prohlášení mechanicky převzali i jeho úvod, začínající slovy: "Jeden z materiálů, který se nám do komise dostal".

Z toho vyplývá, že stěžovatelé zmíněný nepravdivý údaj o svém členství v komisi zřejmě skutečně nepoužili za účelem dodání větší důvěryhodnosti svému článku, nýbrž že se "pouze" dopustili profesionálního pochybení, a to jednak tím, že část předmětného vyjádření občanské komise výslovně necitovali, jednak tím, že toto vyjádření převzali zcela mechanicky, včetně zmíněné úvodní věty. Při hodnocení toho, zda tímto jednáním k porušení osobnostních práv Petra Dudačka došlo či nikoliv, samozřejmě není rozhodující, zda stěžovatelé tento vadný údaj použili úmyslně či nikoliv, tj. zda k zásahu došlo subjektivně (zaviněně) či toliko objektivně.

Nicméně v souzené věci nelze zcela abstrahovat od faktu, že stěžovatelé všechny informace o P. D. doslovně převzali z vyjádření příslušné občanské komise a že ze zvolené formulace mohl čtenář toliko mylně nabýt dojem, že i stěžovatelé byli členy této komise, leč žádného dojmu jiného.

Jak vyplývá z výše uvedených úvah, základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny. V konkrétním případě je proto vždy nezbytné zkoumat míru (intenzitu) tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti (osobní cti a dobré pověsti), a to právě v kontextu se svobodou projevu a s právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv (a jejich ochrany).

Zároveň je nutné, aby příslušný zásah bezprostředně souvisel s porušením chráněného základního práva, tj. aby zde existovala příčinná souvislost mezi nimi. Takto je podle mínění Ústavního soudu nutno interpretovat i právní názor Nejvyššího soudu ČR (srov. citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 1995, Cdon 24/95), podle něhož "samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti." To - v kontextu výše uvedených úvah - znamená, že k zásahu do práva na ochranu osobnosti sice zásadně může dojít i objektivně, tedy s vyloučením zavinění narušitele práva, nicméně každé zveřejnění nepravdivého údaje nemusí automaticky znamenat neoprávněný zásah do osobnostních práv; takový zásah je dán pouze tehdy, (1.) jestliže existuje mezi zásahem a porušením osobnostní sféry příčinná souvislost a (2.) jestliže tento zásah v konkrétním případě přesáhl určitou přípustnou intenzitu takovou mírou, kterou již v demokratické společnosti tolerovat nelze. V souzené věci však Ústavní soud již konstatoval, že publikovaná informace v předmětném článku je doslovným citátem z vyjádření Občanské komise při KS SNB Ostrava.

Přestože tedy stěžovatelé použitím chybného údaje o tom, že jeden z materiálů, "které se nám do komise dostaly atd.", mohli do určité míry zvýšit věrohodnost předmětného článku, tato skutečnost neznamená, že by tímto pochybením překročili intenzitu zásahu do osobnostních práv vedlejšího účastníka ve výše uvedeném smyslu. Jiná situace by zřejmě nastala tehdy, jestliže by údaje obsažené v předmětném článku s vyjádřením komise nekorespondovaly, neboť to, že by se stěžovatelé (nepřímo) označili za její členy, by pak na čtenáře nutně působilo zavádějícím způsobem, pokud jde o serióznost tvrzení stěžovatelů. K ničemu takovému však nedošlo.

Proto Ústavní soud usuzuje, že zmíněná vadná formulace - v kontextu předmětného článku - navrhovatele P. D. v jeho osobnostních právech relevantním způsobem poškodit nemohla, jestliže - jak je tomu i v souzené věci - potřebné intenzity zásahu do těchto práv nedosáhla. Druhý důvod, pro nějž obecné soudy shledaly porušení osobnostních práv P. D., bylo tvrzení stěžovatelů v předmětném článku o tom, že P. D. byl v letech 1976 a 1977 trestně stíhán pro tam vyjmenované trestné činy, přičemž trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví "se měl podle vzneseného obvinění dopustit zhruba tím, že pobíral neoprávněně honorář za scénář, který jeho soubor nehrál, dále tím, že měl neoprávněně získat amortizační poplatky za aparaturu, což mělo představovat částku kolem 140.000 Kč."

Nesprávnost této informace spočívá podle názoru krajského soudu v tom, že z příslušného usnesení městské prokuratury pouze vyplývá, že P. Dudešek byl trestně stíhán, neboť měl v úmyslu neoprávněně získat amortizační poplatky ve prospěch souboru, a to v částce 96.673 Kč. K tomu Ústavní soud připouští, že v tomto případě stěžovatelé v předmětném článku (v němž opět pouze doslovně převzali část zmíněného vyjádření občanské komise KS SNB) nepřesné informace vskutku uvedli. Jak totiž Ústavní soud zjistil z usnesení Městského prokurátora v Ostravě ze dne 30. 6. 1977, č.j. 3 Pv 301/76-113, P. D. byl v letech 1976- 1977 skutečně trestně stíhán pro trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dle ustanovení § 132/1c, 2b a c) trestního zákona, pro trestný čin pletich proti sociálnímu zabezpečení a nemocenskému pojištění podle ustanovení § 138 trestního zákona a pro trestný čin zkrácení daně podle ustanovení § 148 odst. 1 trestního zákona, leč citovaným usnesením bylo toto trestní stíhání zastaveno, neboť provedeným vyšetřováním nebylo prokázáno jeho úmyslné jednání.

Z toho vyplývá, že uvedené informace nelze v principu označit za nepravdivé, neboť P. D.

byl v daném období skutečně trestně stíhán pro uvedené trestné činy, nebylo však prokázáno, že by amortizační poplatky zcela nebo alespoň z části nevyplatil členům souboru a rozdílná je rovněž částka, o kterou se mělo jednat. V předmětném článku je však také reprodukováno citované usnesení Městského prokurátora v Ostravě, podle něhož "ačkoli byly P. D. vypláceny neoprávněně značné částky, neprokázal se jeho podvodný úmysl, konkrétně to, že by vědomě postupoval tak, aby tyto částky neoprávněně získal."

Protože Ústavní soud zjistil, že předmětné usnesení Městského prokurátora v Ostravě je citováno relativně přesně, neshledal důvod - s ohledem na kontext celého případu - vyslechnout jako svědka tehdejšího dozorového prokurátora, jak dal v Ústavnímu soudu v úvahu vedlejší účastník řízení P. D.

Podle názoru Ústavního soudu je nutno respektovat určitá specifika běžného periodického tisku, určeného pro informování nejširší veřejnosti (na rozdíl např. od publikací odborných), který v určitých případech musí - především s ohledem na rozsah jednotlivých příspěvků a čtenářský zájem - přistupovat k určitým zjednodušením, a nelze bez dalšího tvrdit, že každé zjednodušení (či zkrácení) musí nutně vést k zásahu do osobnostních práv dotčených osob. Lze tedy stěžít na naprosté přesnosti skutkových tvrzení a klást tak na novináře - ve svých důsledcích - nesplnitelné nároky. Významné proto musí vždy být to, aby celkové vyznění určité informace odpovídalo pravdě.

V souzené věci podstata informace (prezentované stěžovateli v tisku) spočívala v tom, že proti P. D. bylo v minulosti vedeno trestní stíhání pro některé trestné činy a že toto trestní stíhání bylo zastaveno. Od tisku, určeného pro nejširší laickou veřejnost, však v těchto případech nelze spravedlivě požadovat, aby byly pravidelně publikovány bližší, detailní podrobnosti takovýchto případů; nelze ostatně ani přehlédnout, že stěžovatelé použili při specifikaci trestné činnosti výraz: měl se "dopustit zhruba tím".

Krajský soud v Ostravě se navíc dopustil omylu, když v odůvodnění rozsudku ze dne 30. 10. 1997 uvedl, že se v předmětném článku objevilo tvrzení o trestním stíhání P. D. pro neoprávněné získání amortizačních poplatků "výlučně v jeho prospěch", neboť z textu napadeného článku takový závěr zřetelně dovodit nelze. Rovněž údaj o částce 140.000 nelze považovat za zcela nepravdivý, nýbrž pouze za nepřesný. Mimo to i tento údaj je obsažen v citovaném vyjádření občanské komise. To znamená, že za nepřesná skutková tvrzení lze označit pouze některé podrobnosti, obsažené v předmětném článku, nikoliv však jeho celkové vyznění.

Stěžovatelé konečně v předmětném článku vyjádřili názor, že "nemůžeme se tedy při konstatování výše uvedeného zbavit pocitu, že tvrzení bývalých členů B. o úzkých stycích P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV má své opodstatnění." Důvodem tohoto stanoviska, které se jen velmi málo formulačně odlišuje od vyjádření občanské komise ("Nemůžeme se tedy při konstatování zbavit pocitu, že tvrzení o úzkých stycích P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV není vycucáno z prstu."), je názor stěžovatelů - a také občanské komise - že "při existenci důkazů, které měl vyšetřovatel k dispozici, a při tehdejší tvrdé praxi prokuratury, je takovýto postup prokurátora krajně nezvyklý."

V tomto směru stěžovatelé, byť převzali vyjádření komise, publikovali i svůj vlastní názor, jednak na postup prokuratury, jednak na důvody tohoto postupu. Tuto část článku tedy nelze označit za "skutkové tvrzení" ve výše uvedeném smyslu, nýbrž za hodnotící soud. V této otázce Ústavní soud především vychází z celkového kontextu předmětného článku a nemůže opomenout ani skutečnost, že P. D. byl veřejně známou a činnou osobou, a to politicky i kulturně.

Za tohoto stavu Ústavní soud poukazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva,

podle níž v případě politika jsou z důvodu jeho postavení veřejné osobnosti dány širší limity přípustné kritiky než v případě soukromé osoby, přičemž je třeba velmi pečlivě rozlišovat mezi fakty a vlastním hodnocením. Existenci faktů lze prokázat, leč pravdivost jejich hodnocení podrobit důkazům nelze.

Ve vztahu k hodnotícím soudům nelze tedy požadavek, dokázat jejich pravdivost, naplnit a takový požadavek samotnou svobodou názoru porušuje (Lingens, 8. 7. 1986, A-103, obdobně Oberschlick, 26. 4. 1995, A-13). S touto judikaturou je ostatně konformní i citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR, z něhož vycházel Krajský soud v Ostravě. V daném případě stěžovatelé - na základě skutečností, že P. Duda byl v období komunistického režimu trestně stíhán pro majetkovou trestnou činnost (dokonce i vazebně), že toto trestní stíhání bylo zastaveno, že občanská komise postup prokurátora (zastavení stíhání) označila za "krajně nezvyklý", a že někteří bývalí členové souboru zveřejnili své tvrzení ohledně úzkých styků P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV - dospěli k závěru, že skutečně postup prokurátora "krajně nezvyklý" byl a že zmíněné tvrzení některých členů "má své opodstatnění", čímž v podstatě opět pouze převzali závěry občanské komise.

Za těchto okolností nelze publikovaný úsudek stěžovatelů považovat za nekorektní nebo za vymykající se obecně platným principům slušnosti ve smyslu citované judikatury Ústavního soudu, a to ani z hlediska obsahu, ani z hlediska formy publikace tohoto názoru. Jako hodnotící úsudky jej proto nebylo nutné (a zřejmě ani možné) blíže doložit.

Na základě těchto zjištění a úvah dospěl Ústavní soud k závěru, že v souzené věci Vrchní soud v Olomouci - vycházející ovšem ze stavu řízení před ním proběhnuvšího - nerespektoval princip vyváženosti ústavně zaručeného základního práva stěžovatelů na svobodu projevu a práva vyjadřovat své názory na straně jedné (čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny) a základního práva na ochranu osobnosti (čl. 10 Listiny) vedlejšího účastníka P. D. na straně druhé. Ani informace, ani vlastní úsudek stěžovatelů, obsažené v předmětném článku, totiž neměly takovou povahu, že by vybočily z mezí ochrany ústavnosti, v tomto případě z mezí ochrany ústavně zaručené svobody projevu a práva šířit informace.

Jinými slovy - se zřetelem na zjištěný skutkový stav - Ústavní soud dovozuje, že podmínky omezení svobody projevu stěžovatelů zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny (a v čl. 10 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) v souzené věci nebyly splněny. Uvedená ustanovení předpokládají, že svoboda projevu je omezena zákonem, že omezení svobody projevu sleduje legitimní cíl (např. ochranu práv a svobod druhých) a že použité omezující opatření je k dosažení tohoto cíle v demokratické společnosti nezbytné.

Je pravda, že první dvě podmínky splněny jsou, neboť zákon (občanský zákoník) chrání v ust. § 11 a násl. mimo jiné právo na občanskou čest a lidskou důstojnost, což jsou hodnoty, jež patří i mezi základní lidská práva a svobody (srov. čl. 10 Listiny). Z předchozích úvah a závěrů však vyplývá, že není splněna podmínka třetí, tedy - v tomto konkrétním případě - nezbytnost omezení svobody projevu stěžovatelů v demokratické společnosti. Nesplnění této třetí podmínky znamená, že v této konkrétní souzené věci nelze - podle dosavadního stavu řízení - preferovat právo vedlejšího účastníka na zachování osobní cti a dobré pověsti, jichž se dovolává, oproti právu stěžovatelů na svobodu projevu, kterého využili.

Proto Ústavní soud napadený rozsudek Vrchního soudu v Olomouci pro jeho rozpor s čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny a s čl. 10. odst. 1 , 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.
V Brně dne 8. února 2000